

שורש המאבק בין תורת ישראל לתרבות יון

נס הנצחון על היוונים ועל המתיוונים, שאירע בימים ההם בזמן הזה, הוא סיומו של אחד הפרקים במאבק שבין תורת ישראל ובין תרבות יון.

המאבק עצמו לא התחיל אז, ושורשיו נעוצים בדורות קודמים, כפי שיתבאר בהמשך הדברים. הוא גם לא נגמר לגמרי באותם הימים, אלא הוא ממשיך לאורך כל הדורות, מאבק של תורת ישראל מול תרבות יון, המתרחש גם לנגד עינינו, בזמן הזה.

שורש המאבק הוא - הניגוד שבין רוחניות וגשמיות!

תרבות יון חרתה על דגלה את ראיית העולם בצורה הגשמית ביותר. תרבותה מתמצית ב"האלהת" הגשמיות, ללא נתינת מקום כל שהוא לדבר רוחני החורג מדרך הטבע.

המתיוונים שבאותם הימים, ניסו באמצעות הכח של מלכות יון ששלטה בארץ ישראל, לכפות על כלל ישראל לנהוג לפי תרבות יון.

המתיוונים לא הרסו את המקדש, ואף לא סגרו אותו, אלא הם טימאו את השמנים שבמקדש. כי המושג של טהרה הוא ניגוד גמור לתרבות היוונית הגשמית, תרבות שאינה מוכנה להבחין בין דבר טהור לבין דבר טמא, היות וההבדל ביניהם הוא הבדל רוחני ולא גשמי.

אך תורת ישראל, בניגוד הגמור לתרבות יון, מציבה את הטהרה כערך עליון, עד כדי כך, שאדם הרוצה להתקדש ולהתעלות במעלות הרוחניות, הרי הוא אוכל אפילו את מאכלי החולין שלו "על טהרת הקודש", שיהיו טהורים במדרגת הטהרה הנדרשת לאכילת קדשים, כי מדריגת האדם הטהור היא מדרגה רוחנית המאפשרת לו את קרבת אלקים, והתבדלותו של האדם מן הטומאה מוכיחה את רצונו לזכות לקירבה הזאת.

הגזירות העיקריות של היוונים והמתיוונים, היו בארבעת הדברים המנוגדים ביותר לתרבות היוונית.

הם גזרו שלא ללמוד תורה, כי תורת ה', בעצם מהותה, היא הניגוד הגדול לראייה הגשמית של תרבות יון.

הם גזרו שלא למול את הבנים, כי מצות מילה היא נגד הטבע הגשמי, שהרי גשמיות האדם נקבעת לפי לידתו, והוא נולד ערל ולא מהול, ומצות המילה היא הכרה בשיעבוד האדם לכח רוחני עליון, לברית עם הקב"ה.

כמו כן, הם גזרו על שמירת שבת, כי השביתה בשבת היא ביטול מעשה האדם הגשמי, כאות הכרה בשלטונו של הקב"ה. ובכך נאבקה תרבות יון.

ואף הגזירה על קידוש החודש היתה משום שהתורה מעניקה לבית הדין ולחכמי התורה לקבוע ואף לשנות את הזמנים לפי הוראות התורה ולא לפי המהלך הגשמי של העולם, שהוא דבר שאין תרבות יון מסוגלת לסובלו.

מוצאים אנו בדברי חז"ל **בבראשית רבה** [פרשה ב ד"ה ד] על הפסוק "וחושך על פני תהום" – "וחושך", זו גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיה. שהיתה אומרת להם: כתבו על קרן השור, שאין לכם חלק באלהי ישראל!

הגזירה המיוחדת הזאת, "כתבו לכם על קרן השור", היא לכאורה גזירה תמוהה, כי מדוע נבחר קרן השור למקום ההכרזה שאין לנו חלק באלקי ישראל?! אלא, שאם נעמיק ונרד לשורש הדברים, נגלה שבכך באה לידי ביטוי התרבות היונית.

כי קרן השור הוא ביטוי ליופיו של השור. התרבות היונית פיתחה ביותר את ההערצה ליופי. אכן, גם תורת ישראל מעריכה את היופי, אך בכיוון שונה לחלוטין.

נח ברך את שם ויפת לאחר שהצילו את כבודו, ואמר: "יפת אלקים ליפת, וישכון באהלי שם". ברכתו של נח ליפת היתה, שיופיו של יפת יבוא לידי ביטוי בבית המקדש, באהלי שם. ללמדך, כי הערך של היופי הוא רק כאשר הוא מרומם ומייקר דבר רוחני, ומביא בני אדם להתפעלות והתרשמות מהדבר הרוחני, אך אין כל ערך ליופי גשמי, כשלעצמו.

אין לך דבר רוחני יותר מאשר השראת השכינה בבית המקדש, וזכותו הגדולה של יפת היתה בכך שברכת היופי שניתנה לו, היתה לה מטרה כדי לרומם את בית המקדש.

אך היוונים, צאצאיו של יפת, לא הבינו את הברכה שביופי, אלא השתמשו בה בכיוון ההפוך, הם השתמשו ביופי קרניו של השור, כדי להכריז עליהם את הכרזת המרד באלקי ישראל. הם ביטאו בכך את יסוד תרבות יון, שהיופי הוא דבר גשמי גרידא, כמו שכל העולם הוא דבר גשמי, מבלי זיק של רוחניות.

זו היא טעות יסודית בהבנה, טעות שנמשכת מאבי זקנם, יפת.

שהרי בתיאור המעשה של שם ויפת, אומרת התורה [בראשית פרק ט כג]:

"וַיִּקַּח שֵׁם וַיִּפֹּת אֶת הַשְּׁמָלָה, וַיְשִׂימוּ עַל שְׂכָם שְׁנֵיהֶם, וַיִּלְכוּ אַחַר רְנִית. וַיִּכְסּוּ אֶת עֵרְוַת אֲבֵיהֶם, וּפְנֵיהֶם אַחַר רְנִית, וְעֵרְוַת אֲבֵיהֶם לֹא רָאוּ:

הפסוק מתחיל בלשון יחיד "ויקח שם ויפת את השמלה", וממשיך בלשון רבים, "וישימו על שכם שניהם", וכן הלאה.

ואמר על כך רבי יוחנן במדרש **תנחומא** [פרשת נח סימן כא]: "ויקחו" לא נאמר, אלא "ויקח", [כי] שם נתחזק תחילה [במצוה], ואחר כך יפת. לפיכך "ויקח שם ויפת".

גם **רש"י** כתב, ששם התאמץ במצוה יותר מיפת, ולכן פתח הכתוב בו, בלשון יחיד.

משמעות הדברים היא, כי שם היה זה שהבין את הצורך המידי להציל את כבוד אביו, ואילו יפת התעורר לדבר רק כתוצאה מהבנתו של שם.

ולכן, בני ישראל, שהם צאצאיו של שם, והם העם המבין את מהות העולם, זכו שיברכם נח לזכות במקדש עצמו, ואילו בני יפת זכו רק ליופי. אך בעוד שיפת בירכם שיזכו ליפות את המקדש, הרי צאצאיו היוונים של יפת לא הבינו את משמעות הברכה, אלא הפכו את היופי למושג גשמי, נעלה בפני עצמו.

המהר"ל מוסיף, כי כוונת הגזירה לכתוב את המרידה בהקב"ה על קרן השור, היא ביטוי למאבק של התרבות היוונית בבסיס היהדות, במעמד הר סיני.

וכך טענה תרבות יון: כיצד יתכן לומר שהיה מעמד הר סיני, כאשר כעבור ארבעים יום בלבד לאחריו הכריזו בני ישראל על העגל [בנו של השור] "אלה אלהיך ישראל"?! ולכן, שימש השור עבורם כסמל למלחמתם באמיתת המעמד בהר סיני, ומכאן באה הגזירה לכתוב על קרן השור את הכפירה באלקי ישראל.

ואכן, מעמד הר סיני, מעמד בו קיבל עם ישראל את התורה, הוא הניגוד הגדול ביותר לתרבות הגשמית היוונית, ולכן הם כה התאמצו להלחם נגדו.

מעל גבי קרן השור רצתה תרבות יון להכריז כי עם ישראל אינו מאמין במעמד הר סיני, אינו משועבד עוד לאלקי ישראל ולתורתו, אלא הוא עם חפשי בארצו, הקובע את גורלו בעצמו.

היא גם רצתה להכריז כי עם ישראל מעריץ את היופי שבעולם רק כדבר גשמי, וכי אין לו כלל מושג רוחני בעולם, שזו היא תמציתה של תרבות יון.

לפי **המהר"ל**, המאבק הזה התנהל גם עם פרעה, שסירב לקבל את מציאות ה' בעולם, והכיר רק בדברים גשמיים. ולכן הוא סירב להכיר באפשרות שיהיה עם בעולם שיקרא "עם ה'", עם בעל תוכן רוחני הנבדל מכל העמים.

לאור זאת, מבאר המהר"ל את דברי הגמרא במסכת סוטה [דף יא עמוד א], על הפסוק "את פיתום ואת רעמסס" –

רב ושמואל, חד אמר: "פיתום" שמה. ולמה נקרא שמה "רעמסס"? - שראשון ראשון מתרוסס. וחד אמר: רעמסס שמה, ולמה נקרא שמה פיתום? - שראשון ראשון, פי תהום בולעו.

ומבאר **המהר"ל**, שבכל פעם שבנו בני ישראל את פיתום ואת רעמסס, נעלמו הבתים שבנו כאילו לא היו, כדי שפרעה יווכח, כי מה שהוא רואה כמציאות גשמית אינו כך, אלא כל דבר מתקיים רק ברצון ה', ואם הוא אינו רוצה, הרי הדבר הגשמי ביותר, כמו עיר בנויה, נעלם בין רגע ואיננו, כאילו לא היה קיים!

ומכאן יגיע פרעה למסקנה, כי אכן תיתכן מציאות של עם ה', של עם הנבדל ברמתו הרוחנית מכל העמים, ויבין פרעה כי הגשמיות איננה המציאות

הבלעדית של העולם אלא יש כח רוחני נעלה, שהוא לבדו קובע את גורל העולם.

גם רבינו בחיי מבאר, שאותיות שמו של פרעה הם אותיות "עפר", כי שיטתו של פרעה היתה, שמלבד גשמיות החומר, הבאה לידי ביטוי בעפר האדמה, אין מציאות רוחנית בעולם.

ולכן, בתקופת החשמונאים, התמקד המאבק בתרבות יון סביב טהרת המקדש, והתנהל על ידי הכהנים.

כי המקדש, בהיותו מקום השכינה, היה מקור ההשראה הרוחנית לכלל ישראל. והכהנים, שנבחרו לשרת במקדש כשלוחי עם ישראל, הם שלחמו נגד התרבות היונית שביקשה להשתלט על עם ישראל.

הקנאות של הכהנים לצאת ולהלחם למען קידוש ה', היא ירושה מאבות הכהונה. החל מלוי, שיצא [יחד עם שמעון] להלחם בשכם כדי לקנאות את הפגיעה בכבוד ישראל, וממשיכה בפנחס, שקינא את קינאת ה' במעשה זמרי.

הקינאה הזאת, היא המובילה למסירות נפש למען קידוש השם. כי קינאה לשם ה' משמעותה היא שהלב כולו סוער את קידוש השם. אין זו אחת מהרגשות הלב, אלא כל כולו נתון למען שמו יתברך.

וכך מסביר אור החיים הקדוש את החילוק בין "איש אשר נשאו לבו" ובין איש "אשר נדבה רוחו אותו" -

נדיבות לב משמעותה היא, שהאדם מוכן לתת חלק קטן ממה שיש לו, אבל הוא נשאר עם העיקר. בעוד ש"נשיאות לב" משמעותה היא, שאדם מוכן למסור את כל אשר לו, כי רק הדבר הזה שנשא אליו את לבו מעסיק אותו, וכל שאר הדברים אינם מעניינים אותו כלל.

וגם הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל, בתארו את האדם השלם, המקדיש את חייו למען הקב"ה, וזוכה להיות חייל בחיל ה' כמו שבט לוי, מדייק בלשונו וכותב:

ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו, והבינו מדעו להבדל, לעמוד לפני ה', לשרתו ולעובדו, לדעה את יי, והלך ישר כמו שעשהו האלהים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו

בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזכה לכהנים ללוים.

הרמב"ם מדבר כאן על כל איש מכל באי העולם, כולל הגויים אשר אינם מקיימים תרי"ג מצוות. ולכן נקט את הלשון "אשר נדבה רוחו אותו", ולא "אשר נשאו לבו", כי נדיבות לב היא הלשון המתאימה גם לנדיבות הלב של הגויים, אבל נשיאות הלב תיתכן אך ורק בישראל!

נשיאות לבם של החשמונאים היתה מכח הכרתם שחיים עם חילול ה' אינם חיים, כי כל החיים אינם שוים כאשר כבוד השם מתחלל! ולכן, נטלו על עצמם החשמונאים את הסיכון להלחם מלחמה של מעטים וחלשים מול רבים וגיבורים, והקב"ה עשה להם את נס הנצחון ונס פח השמן, כדי להראות להם את חביבותו כלפיהם עקב נשיאות לבם לקדש את שמו.

לקנאותם של הכהנים החשמונאים, היה רקע נוסף -

את שבט לוי, ובכללם הכהנים, ברך משה רבינו: "יורו משפטיך ליעקב, ותורתך לישראל". לוי הוא "שבט של תורה", הוא האחראי על הוראת התורה לכלל ישראל.

בניגוד לתרבות יון, הרואה בחכמה היוונית ענין חשוב בפני עצמו, עד שהיא הכתירה עצמה בשם "חכמת יון", חכמת ישראל מוגדרת כ"תורה", מלשון הוראה, הנותנת דרך חיים, כי היא איננה "חכמה" גרידא.

הקנאות היא ביטוי של בהירות הדעת בחכמת התורה, כי אדם המוסר את כל ישותו ללימוד תורה, ללמוד וללמד, זוכה לבהירות הדעת בתורה, והבהירות הזאת היא המבעירה את אש הקנאות בקרבן, שאין הוא מסוגל לראות חילול ה' ולהשאר אדיש.

המפתח לנשמת האדם הוא תורתנו הקדושה. כי לולי התורה, הרי ככל שיהיה האדם חכם, הוא לא יהיה אלא בעל חי מתוחכם, ותו לא.

ולכן, הכהנים, בני שבט לוי, הם אלו שיצאו לקרב, מתוך קנאות ומתוך מסירות נפש, להלחם על שלטון התורה בקרב ישראל מול חכמת יון ותרבותה. הם הגיעו לדרגה המתאימה לשבט לוי, לכך שאינם מסוגלים לנהוג אחרת!

ולכן, בנוסח ההודאה בחנוכה, אנו אומרים: "מסרת... זדים ביד עוסקי תורתך". כי ה"עסק בתורה" של שבט לוי, הוא זה שגרם להקב"ה למסור בידם את הזדים, היוונים והמתיוונים.

מאבקם של המתיוונים בתורה לא החל בדור שלהם. הם רק המשיכו את התהליך שהחל בימי הצדוקים והביתוסים, שכפרו בתורה שבעל פה, ושמרו רק את מצוות התורה שבכתב.

התנתקותם של הצדוקים והביתוסים מהתורה שבעל פה, ומחכמי התורה, נבעה מיצר המרד הנטוע באדם, שלא לקבל מרות של מי שהוא אחר מעליו, ולא להיות כפוף לאף אחד.

את התורה שבכתב יכול כל אחד ואחד לפרש, ואף להגיע למסקנות מעשיות, לפי דעתו ולפי הרהורי לבו. הוא יכול להחליט בעצמו מה היא מנוחת השבת, ואלו פעולות אסור לעשות בשבת, וכך בכל המצוות.

גם את השקפת עולמו יכול הוא לבנות מתוך דעה עצמית שלו, להבין בעצמו מה היא "דעת התורה" לפי דעתו, מבלי להתחשב באף אחד. כך שאצל הביתוסים והצדוקים, הפכה תורת ישראל להיות "תורת האדם".

לעומת זאת, כל אדם בישראל הכפוף לתורה שבעל פה, יודע כי מסורת התורה שבעל פה והציות לחכמי התורה המעבירים את מסורת התורה שבעל פה, הם הבסיס של שמירת התורה.

הציות לתורה שבעל פה הוא ביטוי של קבלת עול מלכות שמים באופן מוחלט, לפי שהדבר הקשה ביותר לאדם להתמודד עמו, זה שיעבוד דעתו העצמית.

ייצר עצמאות הדעת העצמית הוא כה גדול, עד שהוא נהיה לגורם המכשיל רבים מישראל במשך כל הדורות. זה הוא ייצר שגדול בהרבה מכל סוגי הייצר של האחרים, כמו של יצר התאוה או הכבוד, כי הוא מבטא את ההרגשה העצמית של האדם.

לפי דברי האר"י הקדוש, הייצר של רצון לדעה עצמית, הוא זה שהכשיל את האדם הראשון באכילה מעץ הדעת. כי כל זמן שלא אכל האדם מעץ הדעת, היתה דעתו דעה פשוטה ביותר, והוא הכיר את הבורא יתברך בצורה הבהירה ביותר, כך שכמעט ונמנעה ממנו האפשרות להתמודד בין עשיית טוב לעשיית רע.

לכן, החליט האדם לטעום מעץ הדעת, במטרה שכאשר תהיה לו דעה של הבחנה בין טוב לרע, לא תהיה דעתו פשוטה אלא היא תצטרך להתמודד בין שני הכיוונים, ואם הוא יכריע לצד הכיוון הטוב, הוא יזכה לעמוד בהתמודדות.

תורת ישראל מחנכת את האדם שלא יערב את דעתו העצמית עם דעת התורה, אלא יעמול לדעת ולהבין מה אומרת התורה בלבד, ולא מה היא **דעתו** לפי התורה. אך הצדוקים והביתוסים לא קיבלו את היסוד המרכזי הזה אלא נתנו דרור לדעתם העצמית, תוך שהם שומרים את דברי התורה שבכתב, על פי דעתם והבנתם.

מכאן קצרה הדרך עד להופעת המתייוונים, שכפרו בכל התורה כולה, והמירו את תורת ישראל בתרבות יון.

המאבק הזה, בין עצמאות הדעה העצמית ובין ההכנעה לדעת המסורת של התורה שבעל פה, נמשך עד עצם היום הזה בתוך היהודים. אותם יהודים אשר דוגלים בחופש הדעה, וחיים לאורה, אינם יודעים מה היא המשמעות האמיתית של יהודי.

נקח לדוגמא, את דברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל, המובאים לעיל, **שכל אדם מבאי עולם** [דהיינו, גם גוי], אשר נדבה רוחו אותו, והבינו מדעו להבדל, לעמוד לפני ה', לשרתו ולעובדו, לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלהים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה **נתקדש קדש קדשים!**

הגוי הזה, אשר נתקדש קדש קדשים בהבדלו לעבוד את ה', יכול לעשות את עבודת ה' לפי הבנתו העצמית, כיון שהוא לא נצטווה בתרי"ג מצוות, ולא נצטווה על תורה שבעל פה.

לעומתו, יהודי שינהג ככל עבודתו של הגוי הזה אך לא יקיים את כל דיני התורה שבכתב ובעל פה, אלא ינהג בעבודת ה' כפי דעתו העצמית, יאבד בכך את כל עולמו!

החלוק בין הגוי ליהודי הוא בחילוק המהותי שבנפשם.

נפש היהודי משולה לעץ ארז גבוה וחסון, אשר אם ינטעו אותו במדבר הוא ייבש וימות, ואילו נפש הגוי משולה לשיח מדבר, היכול להתקיים גם במקום יבש.

נשמת היהודי היא כה גדולה וכה משובחת, עד שבלי יניקה מן התורה היא נאבדת. ויניקה מן התורה תיתכן רק למי שמכניע עצמו אליה, ומשעבד את לבו אל נותן התורה. אך היא לא תיתכן ביהודי החושב כי דעתו העצמית היא מקור דרכו.

רק הגוי, שנשמתו נמוכה לאין ערוך מנשמת היהודי, אינו צריך להיות כפוף לתורה [חוץ משבע המצוות שלו], ובהתאם לכך, הוא יכול לעבוד את ה' לפי דעתו.

מסקנת הדברים היא, כי בימים הללו, ימי ההלל וההודאה על הנסים והנפלאות שעשה ה' בעקבות מסירות נפשם של הכהנים החשמונאים לה' ולתורתו, צריכים אנו גם להרבות בתפילה, שישלח הקב"ה הרהורי תשובה לכל אותם יהודים אשר ממשיכים גם היום במאבק העתיק בין אנשי הדעה העצמית ובין אנשי דעת התורה, וילמדו טועים בינה, ויכירו מה הוא יהודי, מה היא תורה, ומי הוא נותן התורה.

